

plazov. – Sicer pa v Galtüru v zadnjih 400 letih, odkar so tam začeli beležiti plazove, ni podatkov o snežnem plazu z uničujočimi posledicami. Najhujša nesreča s snežnimi plazovi v Avstriji po drugi svetovni vojni se je zgodila leta 1954 v vasi Blons, ko je življenje izgubilo 56 ljudi.

Precej nenavadno je, da je bil naslednji konec tedna, ko se v turističnih krajih navadno menjajo gostje, velikanski naval v kraje, ki so jih plazovi najhujše prizadeli. Radovedneži so hoteli videti kljub opozorilom meteo-

rologov, da bi novi plazovi glede na vremensko situacijo lahko znova zaprli cesto, kakšne so posledice velikih plazov. Tako je na cestah do teh nesrečnih krajev prihajalo do zastojev.

Ali nas letošnji katastrofalni plazovi v Alpah lahko kaj naučijo? Morda to, da so še bolj nepredvidljivi, kot smo vedeli doslej, saj so največjo škodo naredili tam, kjer jih ni nihče pričakoval, ker jih doslej tam kljub še tako sneženim zimam ni bilo še nikoli.

VOJNA OBELEŽJA, VELIK DEL VISOKO V GORAH, URADNO SPLOH NE OBSTAJAJO

ZGOVORNE PRIČE SOŠKE FRONTE

TOMAŽ OVČAK

11. novembra lani je minilo natanko 80 let od konca prve svetovne vojne. V tujini in tudi doma se je takrat zvrstilo kar nekaj slovesnosti in prireditev, ki so nas spomnile na krvava najstniška leta 20. stoletja in okroglo obletnico datuma, ko je bila vojna s podpisom kapitulacije Nemčije tudi uradno končana.

V zavest Slovencev se je prva svetovna vojna najbolj zasedla z bojiščem, ki je bilo na slovenskem narodnostnem ozemlju, ob reki Soči, kjer sta si stali nasproti vojski Italije in Avstro-Ogrske, in ki ga poznamo pod imenom soška fronta.

PRAVLJICE O MILIJONU MRTVIH

Do konca osemdesetih let je bilo to obdobje zgodovine pri nas odrinjeno v pozabo, zadnjih deset let pa se je zanimanje zanj izredno povečalo. Ko počasi prestopamo v novo tisočletje, se nam neohote vsiljuje vprašanje, kaj so nam prinesla ta zadnja leta, ko smo očitno hoteli nadoknaditi zamujeno in popraviti krivico, ki smo jo sedemdeset let delali temu času. Minilo je osem let od otvoritve Kobariskega muzeja, izšlo je več knjig, ki so nam predstavile in približale dogodke tistih dni, končno smo se spomnili tudi na kulturno dediščino, ki nam jo je zapustila vojna, začeli smo bolj skrbeti zanjo. Po drugi strani pa ne moremo mimo spoznanja, da ta tematika ni bila deležna znanstvene obravnave, da so se kot plevel razširili številni miti in da še danes iz ust ljudi, ki si tega nikakor ne bi smeli privoščiti, lahko poslušamo pravljice o milijonu mrtvih na soški fronti (dejansko okoli 300.000 smrtnih žrtev), o **Hemingwayu** kot njenem udeležencu (stric Ernest je še kot ne devetnajstleten fanté prišel v Italijo šele sredi leta 1918, pol leta po koncu soške fronte), o različnih blitzkriegih (brez uporabe oklepni enot in bombnikov blitzkrieg kot taktika napada ne obstaja; veste po ključju za kakšen tank, uporabljen med »prebojem pri Kobaridu«!), o tem, kako so se ob eksplozijah min za metre in metre nižali vrhovi (če se, se nižajo sedaj, ker jih je sram ob teh neumnostih).

Za vojaki na soški fronti je ostala do današnjih dni ohranjena tudi izredno številčna in bogata nepremična

dediščina. Najbolj opazna so vojaška pokopališča, kostnice ter spomeniki, ki stoje v urbanih okoljih. Kdor pa se odpravi na teren, v zakotja nekdanje frontne črte, ta bo tam prej ali slej naletel tudi na številna skrita vojna obeležja: znamenja, napisne kamne, spominske plošče, vojne grafite... Verjetno najprimernejši izraz zanje, vojna obeležja, nam pove, da gre za likovne izdelke ali manjše arhitekture, ki jih povezuje skupen namen: opozarjati, ohranjati spomin na vojne dogodke in njihove udeležence. Večinoma ne gre za kakšne posebne umetnine, njihova vrednost in pričevalnost sta drugje, v njihovi številčnosti in izvoru. Gledati jih moramo kot celoto.

Vojna obeležja prve svetovne vojne do danes pri nas niso bila deležna še nikakršne celovite znanstvene obdelave. Žal. Do danes niso še niti ustrezno popisana, predstavljena in ovrednotena. Varovanja pa nima smisla niti omenjati, ker ga dejansko ni. Sicer pa: kako varovati nekaj, česar niti ne poznamo? Vzrokov za takšno stanje je več: nepoznavanje tematike, težka zaznavnost objektov, že samo njihovo popisovanje je težko terensko delo, ki se ga ne da narediti kar tako, čez noč in z levo roko. Pravilno interpretiranje besedil, zapisanih na njih, pa je problem prav posebne vrste. Dostikrat minejo meseci, celo leta brskanja po zgodovinskih dokumentih, preden so rešene tudi uganke njihovih sporočil. Sposobnosti, znanja in, najpomembnejše, interes, potreben za to delo, sedaj premore le nekaj laikov, ki pa bi jih lahko vse skupaj prešteli na prste ene roke.

250 OHRANJENIH SPOMENIKOV S SOŠKE FRONTE

Potrebo po popisu vseh teh obeležij sta prva resno, sistematično in z oprijemljivimi rezultati začela udeležati Tržačana **Antonio** in **Furio Scrimali**, ki že od leta 1993 načrtno dopolnjujeta svoj »kataster napisov«. (Vse, ki bi se zaradi kakršnihkoli razlogov utegnili spaktniti ob to trditev, bi v izogib nesporazumom in morebitnim manipulacijam želel opozoriti na ključne uporabljene besede »... resno, sistematično in z oprijemljivimi rezultati...« Enako velja za trditev z začetka prejšnjega odstavka, kjer sta ključni besedi »... celovite znanstve-

ne...«) Med Karnijskimi Alpami in Tržaškim zalivom sta doslej popisala že več kot 500 vojnih obeležij prve svetovne vojne, več kot polovica jih je v Sloveniji. Istega dela smo se pred nekaj leti lotili tudi člani novogoriškega Društva soška fronta. Po podatkih, ki smo jih zbrali doslej, je teh vojnih obeležij več, kot bi si upali pričakovati v najbolj drznih sanjah. Samo v treh občinah Zgornjega Posočja (Bovec, Kobarid, Tolmin) jih je zaznanih in večinoma tudi že pregledanih več kot 200. Številke pa vsakodnevno naraščajo, tako da s terenskimi ogledi sploh ne moremo več slediti pritoču informacij. V teh številkah namreč skoraj ni vojaških pokopališč in obeležij, do katerih se lahko pripeljemo po cesti! Do nekaterih, velike večine njih, nas ločijo ure hoje in več kot 1000 ali 1500 metrov višinske razlike.

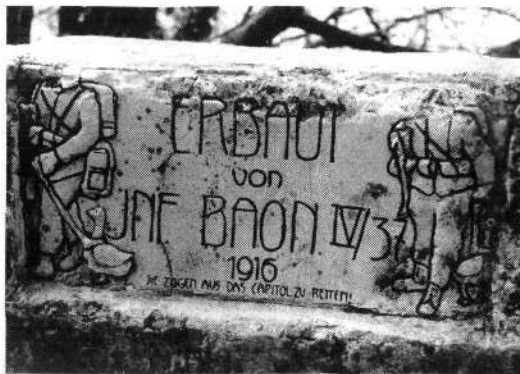
Pričakovano končno število ohranjenih vojnih obeležij soške fronte v omenjenih občinah Zgornjega Posočja bi znalo doseči celo 250 primerov, skupno število vseh na ozemlju Slovenije pa preseči 500 (brez upoštevanja vojaških pokopališč). Pa uradno sploh ne obstajajo! Včasih se zdi, kot da ne bi smela. Da se nam pred očmi skriva tako številčna, povsem neznana in izredno ogrožena dediščina soške fronte (ogrožajo jo dejavniki visokogorske klime, potresi, pa tudi pripadniki vrste homo sapiens vandalis), se zdi skoraj neverjetno. Takšno stanje bi prej pričakovali v kateri od držav Latinske Amerike! Še pred nekaj leti, natančneje leta 1994, smo tako lahko prebrali, da je spomenik na Peskih edini ohranjeni spomenik soške fronte v Krnskem pogorju. Sedaj vemo, da se okoli Krna skriva najmanj 130 (vsaj delno) ohranjenih vojnih obeležij soške fronte (vsa res niso videti kot monumentalni spomeniki, tako kot tisti na Peskih). Za povrh omenjeno število ohranjenih obeležij sploh ni dokončno, saj se vedno znova na najbolj neverjetnih lokacijah najdejo nova, doslej neznana!

Ker slika pogosto pove več kot tisoč besed, tako vsaj pravi stara modrost, bom tu uvod zaključil in v nadaljevanju rajši predstavil šest pričevalnejših vojnih obeležij soške fronte, ki so še ohranjena v naših Julijskih Alpah. Posebej bi rad poudaril, da je teh šest le dober odstotek vseh, ki so skrita na slovenskem ozemlju med Rombonom na severu in kraško Grmado na jugu! Kaj pravite, so res takšna, da bi jih lahko mirne vesti prepustili nadaljnji pozabi in propadanju?

ANGELI VARUHI NA POVODCIH

Gos je že od antike dalje simbol budnosti in previdnosti. Neke noči leta 390 pr. n. š. so namreč svete gosi, ki so jih redili v templju boginje Junone, s svojim gaganjem opozorile speče Rimljane na nenaden napad Galcev in tako obvarovale rimski Kapitol.

Podobna zgodba, le da tokrat brez gosi in zato z drugačnim koncem, se je ponovila 23 stoletij kasneje na vrhu Krna (2244 m). V noči s 15. na 16. junij 1915 so se vojaki italijanskih gorskih enot (alpini bataljona Exilles) pritajeno povzpeli po njegovih južnih pobočjih in ga ob svitu po kratkem boju tudi zlahka zavzeli. Z avstro-ogrskimi branilci, ki so le dan prej, 15. junija, na Krnu za-

Včasih je bila gos boljši varuh kot pes.

menjali neko drugo avstro-ogrsko enoto ter bili popolnoma izčrpani od dolgega in napornega vzpona, niso imeli težkega dela, saj jih je večina brezskrbno spala. Na nenaden napad niso bili pripravljeni, na vrhu Krna pa tudi ni bilo gosi rešiteljic, ki bi jih lahko opozorile na nevarnost. Eden od kapitolov avstro-ogrške obrambe ob Soči je tako za dve leti in pol padel v roke Italijanom – do znamenitega preboja oktobra 1917, ki je končal soško fronto.

Enoto, ki je izgubila Krn – IV. bataljon cesarskega in kraljevega 37. pehotnega polka – so sestavljali vojaki madžarske narodnosti iz okolice Nagy Varada (danes Oradee v Romuniji). Goram niso bili dorasli, zato je bilo za padec Krna še najbolj krivo poveljstvo, ki jih je sploh poslalo nanj. Nesrečni bataljon so premestili v nižino in leta 1916 ga lahko v zgodovinskih dokumentih zopet zasledimo na položajih v bližini Tolmina: pri vasi Dolje in na južnih pobočjih Vodel vrha (1053 m).

Še danes lahko tam brez težav najdemo célo mrežo strelskih jarkov in kopico napol zasutih kavern, v gošči, ki prerašča te položaje, pa se skriva še nekaj: vojno obeležje, ki mu ne boste našli para. Levo in desno od napisu, ki govori, da so dotični položaj leta 1916 zgradili naši znanci s Krna, sta upodobljeni figuri dveh avstro-ogrskih vojakov v popolnih bojnih opravah, na povodcih pa imata gosi. Neznani umetnik v uniformi je bil mojster svojega poklica; da ne bi bili v dvornih, ali je res imel v mislih kapitolске gosi, jim je pripisal še primerno geslo (Sie zogen aus das Capitol zu retten!), vojaka pa je simbolično upodobil kar brez glav – da ne bi kdo morda pomislil, da ona vodita gosi. Žal ne bomo nikoli zagotovo izvedeli le tega, ali je imel pri izdelavi obeležja v mislih tudi padec Krna.

KAKO POSVETITI V TEMO VOJNE NOROSTI

Pozicijska vojna med sovražnikoma, ponekod vkopanimi le nekaj deset metrov drug od drugega, je zahtevala stalno budnost. Fronta tudi ponoči ni spala. Da jih v zavetju teme ne bi presenetili z nenadnim napadom, so vojaki obeh strani z močnimi žarometi vsako noč osvetljevali sovražnikove položaje in medpolje. Električni ali acetilenski reflektorji so prej ali slej stali na

vseh vrhovih vzdolž fronte in ponoči s svojimi svetlobnimi snopi »tipali« vsak kvadratni meter bojišča.

Odpravimo se na enega od teh vrhov, na Pleče (1299 m) nad planino Kuhninja! Italijanskega žarometa, ki je od tam med vojno svetil v temno noč in v avstro-ogrsko strelske jarke na Mrzlem vrhu (1359 m), danes seveda ne bomo več našli, zato pa nas bosta v sončnem vremenu na vrhu čakala lep razgled in kača. Se bojite kač? Te se ne boste ustrašili, čeprav je velika, dobro rejena in bruha ogenj. Zvija se namreč upodobljena na vojnem obeležju, ki so ga izdelali italijanski vojaki žarometnega oddelka.

Pa si ga oglejmo! Je nad prekržižanima sekirama krilato kolo? Mar ni to simbol železničarjev? Kaj za vraga pa so počeli tukaj, tisoč metrov nad dolino? Razlaga je preprosta: italijanske žarometne enote so bile del 6. in-

Vojaška banja kot kulturni spomenik

V gorah lahko najdemo tudi prav posebne kače.

ženirskega polka (reggimento genio) – železničarjev. »Tetovaža« na kači pravi, da je na tem vrhu stal električni 75-centimetrski žaromet 168. stotnije, desno spodaj pa lahko tako kot na vsakem umetniškem delu preberemo datum (6. 9. 1917) s podpisom avtorja (**A. Pecora**). Le-ta ga je polomil le v eni stvari: kača bi morala bruhati ogenj na desno stran, v tisti smeri je bil namreč avstro-ogrski sovražnik. Ali pa so morda avtorjeve preroške roke nehote upodobile s hitrimi koraki bližajočo se temno italijansko usodo? Le poldrugi mesec zatem, ko se je podpisal, je namreč prišel znameniti 24. oktober 1917 in z njim katastrofalni poraz italijanske vojske.

KOPALNICA PREDRZNIH

Osebna higiena je bila na fronti slaba, kar se je seveda kazalo tudi v množičnem obolevanju vojakov. Na avstro-ogrski strani so bili tuširanje, dezinficiranje (ušil) in menjava umazanih uniform s čistimi le enkrat mesečno. Pa ne vedno! Na italijanski strani je bilo podobno. Če so le imeli možnost, so zato vojaki na soški fronti izkoristili vsako priložnost, da so lahko slekli svoje prašne, blatne, smrdljive in ušive uniforme ter se umili ali celo skopali v katerem od Sočinih pritokov.

Gledano s higiensko-umivalniške plati je danes najbolj zanimiv in poučen potok Sopotnica, ki teče skozi vas Gabrje pri Tolminu. Iz vojnih časov sta se ob njem ohranili dve betonski kopalni kadi, v katerih so se kopali italijanski vojaki. Prva, večja, še sedaj kot vodno korito stoji v vasi, drugo, manjšo, pa lahko poiščemo visoko v hribu, ob izviru Sopotnice. Ta druga je vredna vse pozornosti; stoji namreč pod skalnim previsom, ki je le kakšnih 200 metrov oddaljen od nekdanjih prvih avstro-ogrskih položajev. Italijanski vojaki so se med vojno kopali prav pred nosovi Avstrijcev! Oziroma bolje rečeno pod njihovimi nosovi, saj je kad v soteski globoko pod nekdanjimi avstro-ogrkimi jarki.

Kot je bila v tistem času navada za vse objekte, se proizvajalec (graditelj?) tega unikatnega kosa vojaške sanitarne opreme tudi tu seveda ni pozabil ovekovečiti na napisni plošči; to je bil 1. gradbeni oddelek 156. italijanskega pehotnega polka.

Kad je preverjeno ergonomična ter zelo zanimive starinske skodelične oblike, ki pa bi jo bilo brez fotografije kar težko opisati. Prijatelj, ki se je vsedel vanjo, je pronicljivo pripomnil, da ga spominja na bordel-ske banje, kakršne lahko vedno znova vidimo v ameriških ali špageti vesternih.

JAMSKI LJUDJE – JUNAKI 20. STOLETJA

Nekatere besede v miru skoraj ne dobe priložnosti za uporabo, iz svojega mirnodobnega spanja se prebude šele, ko izbruhne vojna. Takrat jih v svoj voz vpreže vojna propaganda, ki jih z vsakodnevnim ponavljanjem povsem razvrednoti. Na nemški in avstro-ogrski strani bojišč prve svetovne vojne je bila ena od takšnih be-

Za junaki je ostala le nepospravljena klet.

sed, ki je neštetokrat izrečena ali zapisana spremljala življenje in smrt v jarkih, nemška beseda Helden – junaki. Vse, kar so počeli vojaki, mobilizirani možje in fantje, ki niso hoteli biti junaki, temveč so si želeli le živi dočakati konec vojne, je bilo junaško.

Če bi s takratnim propagandnim »junaškim« izrazoslovjem opisali zadnjo pot katerega od padlih nesrečnežev, bi bila videti nekako takole: junak (Held), ki ga je v borbi na krvavem bojišču, polju junakov (Heldenfeld), med opravljanjem junaškega dejanja (Heldentat), za katerega je bil potreben junaški pogum (Heldenmut), doletela junaška smrt (Heldentod), je končal na pokopališču junakov (Heldenfriedhof), kjer so njegovo truplo skupaj s trupli padlih sotrpinov pokopali v grob junakov (Heldengrab).

Kdor se vsaj malo zanima za zgodovino prve svetovne vojne, se besedama Held (junak) in Helden (junaki) ne more izogniti niti danes. Tako pogosto se pojavljata zapisani v literaturi, na vojaških pokopališčih in spomenikih, da skoraj ne bi smeli biti presenečeni, če bomo na zahodnih pobočjih Javorščka (1557 m) kdaj po naključju zatavali pred kaverno, na vhodu katere bo pisalo Heldenkeller – klet junakov. Stvar je namreč jasna kot beli dan: kaverna, v kateri so prebivali vojaki-junaki, je bila lahko po takratni vojnopropagandni logiki le klet junakov! Pa naj še kdo reče, da v vojski ni nobene logike!

V tej usmiljenja vredni vlažni luknji, ki nosi visokozvoneče ime klet junakov, so bili med vojno junaki

beljaškega 3. polka gorskega topništva (vojaška oznaka enote G.A.R. 3 – Gebirgsartillerieregiment Nr. 3).

SKALA KOT MERILO ZVESTOBE

Predzadnje vojno obeležje naj bo predstavljeno zaradi zgodbe, ki se ga drži. Ko smo se s prijatelji pred leti odločili za raziskovanje takšne dediščine soške fronte, smo vedeli, da so imeli prav vsi med vojno zgrajeni objekti svoja vojna imena. Največkrat so jih dobili kar po častnikih, ki so poveljevali uniformiranim graditeljem. Med poimenovanimi objekti so bile tudi vse pomembnejše vojaške poti. Na terenu smo ugotovili, da nekatere od njih niso imele svojih imen označenih le na starih vojaških kartah, temveč tudi na vojnih obeležjih, napisnih ploščah, po pravilu postavljenih na začetkih teh poti.

V dolini Lepene je bilo označevanje poti z napisnimi ploščami pravilo (primeri: Georgi Weg, Unger Weg, Majewski Weg), ki pa je imelo le eno motečo izjemo. Od vseh pomembnih poti ni imela oznake le tista, ki vodi na planino Duplje. Lansko leto pa je **Egon Valantič** na skali na začetku poti le opazil napisno ploščo, mimo katere smo hodili leta in leta. In glej, tudi ta pot se je očitno imenovala Majewski Weg – pot Majewskega, tako kot tista na planino Zagreben! Najbolj presenetljivo je bilo dejstvo, da te napisne plošče očitno ni poznal nihče, niti domačini ne. Pa je mimo nje vsako leto hodilo h Krnskemu jezeru tisoče ljudi.

Lov za identiteto skrivnostnega Majewskega se je končal pri polkovniku **Stephanu Majewskem**, poveljniku 44. strelske brigade, ki je od jeseni 1915 do pomladi 1916 branila avstro-ogrsko položaje na območju planin Duplje in Zagreben. Pod njegovim poveljstvom je bil takrat na planini Duplje tudi najbolj slovenski od vseh avstro-ogrskih polkov, ljubljanski 2. gorski strelski polk. Poleg znamenite kinodvorane je ta naš polk takrat, pred koncem leta 1915, zgradil na planino Duplje tudi pot polkovnika Majewskega, pot, po kateri hodimo še danes.

Da bi bil šok še večji, se je izkazalo, da imamo že ves čas v rokah tudi vojno fotografijo z barako brigadne komande, ki je stala v zatrepu Lepene, pred barako pa prav polkovnika Majewskega. Napis, ki se je na stari fotografiji videl nad barako, je govoril, da so »z zvestobo cesarju trdni kot skala« (Felsenhart durch Kaiserstreue). Je bilo to geslo našega polka ali pa omenjene brigade?

Egon je po odkritju napisne plošče še omenil, da je nad napisom Majewski Weg plitvo vklesana še ena vrstica besedila, ki pa je ni mogel prebrati. Nič čudnega, saj je napisna plošča na previsni skali tri metre nad potjo. Nekega ledeno hladnega dne novembra 1998 se je zato poleg alpinistične opreme v prtlijažniku na strehi avtomobila v Lepeno odpeljala tudi nekajmeterska aluminijasta lestev. Na lokaciji se je izkazala za dosti bolj razumno in učinkovito rešitev kot urejanje sidrišča in bingljanje na vrvi. S prijateljem sva si lahko z njeno pomočjo od blizu ogledala in otipala tudi to skrivnostno vrstico. Črke je voda v teh letih res dobro sprala in zasi-gala, polovico sva jih lahko le še slutila. Ko pa naju je že povsem trda od mraza končno le preblisnilo, da bi

Enigmatični podpis graditeljev poti na planino Duplje.

lahko bile dobro vidne prve črke »Felse...« in zadnje »...reue« del gesla s stare vojne fotografije, je bila uganka kaj hitro rešena.

Ko boste šli naslednjic na planino Duplje, se spomnite ljudi, ki so pred več kot osemdesetimi leti zgradili to pot in ki so zase ponosno trdili, da so trdni kot skala. Naj vas ne zavede uradni nemški napis, govorili so tako kot vi in jaz, slovensko.

P.S. ALI ŠE EN »POSEBEN SPOMENIK«

Istega dne lanskega novembra, ko sva se s prijateljem v Lepeni ubadala z uganko napisne plošče na začetku poti na planino Duplje, so gradbeni delavci popravljali v velikonočnem potresu poškodovan objekt, ki stoji tik za domom dr. Klementa Juga in ki očitno PD Nova Gorica služi kot nekakšno skladišče. V enem od njegovih vogalov je bilo desetletja dolgo vzdano avstro-ogrsko vojno obeležje v obliki polmetrske betonske kocke s štirimi napisnimi ploskvami. Dokler je bilo vzdano, sta se videli le dve, pri obnovi novembra lani pa so ga gradbeniki izbili, tako da si ga lahko sedaj ogledamo z vseh štirih strani.

Z enega od napisov je razvidno, da je med vojno obeležje stalo pred barako 1. baterije gorskih havbic iz sestave avstro-ogrskega 3. polka gorskega topništva (glej tudi »klet junakov«). Bateriji je poveljeval nadporočnik baron **von Engerth**. Na dveh ploskvah sta v nemščini zapisani domoljubni gesli: »Bog varuj Avstri-

Z združenimi močmi ga lahko obvarujemo.

jo« (Gott schütze Österreich) in »Z združenimi močmi« (Mit vereinten Kräften). V večnacionalni Avstro-Ogrski je bilo drugo geslo zelo pogosto v uporabi. Morda še bolj kot v nemščini je poznano v latinščini – viribus unitis. Tako je bilo ime tudi eni od štirih največjih avstro-ogrskih bojnih ladij. Uporaba pojmov, kot sta bratstvo in enotnost, ki se ju spomnimo iz Jugoslavije, je torej že stara propagandna pogrutavščina, namenjena hlajenju pregetih večnacionalnih državnih kotlov.

Na četrti, takrat hrbtni strani, nas čaka ovekovcečen še datum izgradnje (postavitve), februar 1916, in ime častniškega namestnika **F. Pirkerja**, ki takrat verjetno ni imel pametnejšega vojaškega dela, pa se je rajši lotil domoljubno naravnane umetnosti.

Kakšna bo prihodnja usoda tega pomnika, še ni znano. Ker je med vojno stal prav v zatrepu Lepene, bi bilo verjetno najbolj prav, da tam tudi ostane. Očiščen, obnovljen, postavljen na primeren podstavek in opremljen z ustrezno pojasnjevalno tabl(ic)o. Kot spomenik in čovar spomina na tiste davne vojne dni...

Noč

VERONIKA VILTUŽNIK

*Že mrak se spušča nad vasjo,
v tišini vse bo utonilo,
sonce že zdavnaj za goro
zaspalo je –
se pogreznilo.*

*Na sivem nebu se prižgalo
bo tisoč zvezdic z lunico
in sanje sladke bo poslalo
nam vsem, ki tukaj sanjamo.*

*Ko vsa narava v mir potone,
se sliši le še črčkov glas,
ko gode nam prav mile pesmi
zamé-zaté in za vse nas.*

Savinjske pozimi

VERA PIPAL

*Lepše pravljice ni
kot ste vi –
beli vrhovi
Savinjskih gora.
Škoda, kdor pravljice
te ne pozna.*

*Pomlad bo prišla
in vas ogrela.
Bela odeja
počasi skopnela,
tančica cvetja
vas spet bo odela.*